

Gulastög å julfirande i Bjärne

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1898

Sista ugan före jul blaj de brätt må
storra jänjöringen i höjstån - å de va odd
dröjt-arbete. Fårst (långta) skulle allt löst
samm fanns (långta) i stån plåkas nar: dra-
ningen ifrån väggarna, tallreka, kappar, fad
å kanner ifrån karahyllerna: alltihos skulle
ränjöras å putsas te den stora julhöjten.
Den vida (= vita) larfstdrängen, samm söd-
ded äppe på väggen sin mo sammars, skulle
tas nar färre å ersättas må den brogoda dra-
ningen - samm allti plåjade sätas åpp te
håjladen - må fårst (långta) ätte ränjöringen

å stoa. På höja trājställninga stoe två pi-
 er å skura tagad ifrån ausen å norste vaggana
 må halm vessker, sånn, såjva å vann. De va
 edd svårt å ansträngane arbete, fär tagad
 va färsett må tätt seddane sparra. Vaggana
 skulle össe rajnjöras - men bara två s
 å tar kas, där behöves ente mar, fär där
 skulle dravningen hänga. Ragån bjälken
 på karahyllerna stoe teut ten jag, å åt-
 sjellia kräkter, fär mar, jag å karner å kår-
 par, sånn alltid skulle skuras må dånor, seu
 odd de blaji sjinaner blakt (långt). Engan gölled
 skuras, skulle den öppna spisen må murning-
 en vid kas å odlagaren varstas (långt), seu
 odd Simson å tejoned, å sit joran å draken blaj-
 je blakta (långt) å lina. De ente menast vektiga
 arbeted va julastoged besto i odd ena skulle

lava bränned par onsmuren, öde skullo ud
 föras meed noga, seu add de va ente vem sänne
 häst, sänne fekk jörd. Somau kloud, granne
 bögeve' lavades meed väjl, lav ätt. lav, ä seu
 add framman te sloan blaj, addeles jäun ä slätt.
 När allt de er beted vä färst, återsto upp fästa-
 med par vågana ä dranningen, väggen te nor
 bagan norra vänk, ä östra gavelen täkkes
 mä blau- ä vidrån med linne dranning mä fran-
 sar marte. Övanan väggen te nor sadd varvem-
 men- enn smal bräida, spigad par tvären
 över tageds engersia, där vägg ä tap mättes,
 seu add mellan vår sparras mellan rännor
 upps to edd lided fäkk, passane te färre varings-
 rännor te mengers sager; ä övanan den hang
 de två halals bräida, smau vekkade kapper
 den ajna övanan den anna, lästa mä smau,

gulhoda de stift, i vekk ve va'n sparre. Pau östra
 gavelen fanns (långtaljus) edd stekke mang ^{långtaljus}
 farjad konstväjvrad "parlatäcke", å darr najan-
 amu edd slätt tøjstekke må fransat i den märe
 kanten (långta). Ve denge väggen sto den höja s. k.
 "dalakläkkan" mellan de bägge kammardeura-
 na, å övaran den å pau bägge sier åm den
 hände pau väggen omu tavler må bibelska
 bilder. Sönnra väggen äpptos å "sönnra bänk"
 å sparrlagens sängen - den va ente tärkt må
 dranning må ånganta å enn vekkad kappra
 ånge tag fönsterned. Gjölled, samon ellas va skoll
 må fin sön å finlärkad ajneris, skulle julotta
 ve uden soddent å länjliare farv udforand
 å enn hajl hornma "jula konstern". Julattans-
 dans fevrenmidde kokkto julstuled å pensa-
 gröden = kongryn engljda i enri pense, samu

va' lajd nar i de färdiga kottarne fläskaspaed.
 Nötkokket peusagrod å dreckablönoringa wa enu
 stauene rätt på julattans middesbor. På ätte-
 middan ångans tåkades smausyslor å sin stau-
 den i arninga edd julaträjä te daj onaste ongan
 famelien. Julattans skulle ha ja famelien sam-
 las i de samla hem med glötta å glöttaglötta.
 Julaträjäwa jont au ajn stor ajnegravn, stana-
 centi å enu liden, södden, nar stökken i edd stork
 ebbe, daru enu satt eng trāj sinu penga samu
 stöttade. Stajopen au julaträpped fästes edd liden
 lys å pau grajnana hangdes smau ebbe samu
 lajts ångan farr de ändamauled, nar fräkteten
 pau hösten eng pläkkas, asse vall södden å
 jiken. Var glött frau trāj te ätta aur skulle
 pau edd söddent trāj, å daj skulle ställas pau
 bjärken öwar udlaggaren. Julaträjäen

to emälleti snart slutt, färr pau julada blaj
 Presselsen å plunnra dai smau träjjen
 färr swau feur glöttana, å färr resten fält-
 de dai smau ajne träjen snart sinna bær.
 Kläckan fira pau ätlemiddan julattan skul-
 le gaurens systler feur dan vä' ångans tökade
 å hus föllked färr å drekka kaffe mä' in bagad
 veddebrö. Ätte kaffed hadde emälleti dräng-
 ana kvälls-systerna iäjin å pigerna möllk-
 ningen, sämm den dan företos tijnare ån ellas
 färr firane å julattan. Madmor seysla ånge-
 tien mä' morattan, å te den maultien skulte
 össe da jiffte glöttana mä' sinna fameliern vä'
 samladd i de gamla hemmed, å ännu de kån-
 med myt tjänste föllk i hused sin Micheli, va
 össe feure oanore aurs tijnare böna te jul-
 attan. Framman feur "norra bänk" dugades

edd stort l'ang bor m'ä pr'ässylta, r'yllle Karv spe-
 gekarv, gausa bröst å enu stor hemmajordjula-
 oss, samu skulle ha sinu plass framman i enu
 far i hused ve den övesta bor'annen. Lys ställ-
 des på edd par ställen på bor'ed, å ifrau tag-
 auser h'ängde enu tvau armad lysastage "dalla"
 f'ärr sedd m'ä tvau tj'äkka henns tövrtä tal-lys
 "pr'anser". När huseds fölk tösammen m'ä
 daj, samu va beona k'än med fram te destora
 d'ugade jula bor'ed — r'öktaren, v'ajte påu-
 gen, glöttana å pierma fenge eda sin, ättesam-
 ente alla på aji gang k'änne påu plass ve bor'ed
 — sette se far sajl ve den övesta bor'annen
 engv'ä järne sk'ared, å v'ärmast ve h'arum s'öd-
 de seuer å svär seuer — man fölken påu "nor-
 na b'änk" å frumtem m'erna de yttersia au
 bor'ed. — Sin far läjst bor's bonen sjöktades —

bröed åm kring, å sin to han å järneskaved brän-
 nerinnus flaskan mæ Oscar's namnchiffren
 å tvau glas, slo opp ejt te se såjl å när masterna
 å sin to han flaskan gau lagod runt å litledes dor
 dan. Stora julaosten, saum far farst skoured
 edd stekke au - de hørde te østasyppen. När smør-
 gausedand va slutt, kamme hoer ætterna fram.
 å daj besto i enn svinnahø's mæ eble i mången, vi-
 are kørkt flask å tjødd, furalant, kervensspjett
 å kørkt tjøddkarv, sen opp å røbedder, bruna
 bønner, stuadella brunt kaul eller nørre annen stu-
 minn, saum allt å karana sjøll des var mæ flaskke-
 syppen å de goa han brøggda julaøled, i hælt enn
 ølstanka, saum jekke lagod runt. Ætter ætten be-
 sto i rå køreriga å trækkt. Eigar dan. Kraftia
 mantions slutt barjade pau sammeldas vis jul-
 klappa kastas end - deura öppnas å læktes

å eng dansa julkapparna uda gølled, allt ånge
 färssögen add ta fast dörm, samman kasta eng
 dörm. Udan feire fönster-na barja om sulasöd-
 den (läses ej som själved) smälla - närm näbo ellan nörj-
 lieri gjen daj frammanade i bused skulle namliet
 "sjunda eng julen" å den jällde de odd eng fange dan.
 Samman skedd, å baren pan dan goa julamaden.
 De va håller en te sen svaurt, fann färssögen
 add kamma ångan va mest bara lassa. När ju-
 labored va åndugad va tien enge färre ud fönsterna
 å då camlo julaköns terna, samman färre nesten
 på hollans manga i t. ex. "lågga" naktspänne"
 "sko blacka", "fläcka brännel", "sy skote kängen"
 m. fl. I gamla tien brukades bräja ud tjäkt
 må rohaln pan gølled, röo oausastom te mien o
 an fönst fädelse i enn kräbba, i edd stoll, man
 össe färre jullegana, å te sist össe färre å tjäina

te angelar färr såna plasser pan gölled julan öften
 färr huseds äjied färr, man össe färr da fram-
 made. — Va teultien dugades bor-ed i järru
 färr julafesskå pärrer a senapssaus a dan oan-
 bändia fesskassproper — a te sist sluta julat —
 Lais maultien mä dan sedmantia risenbröden.
 Samu vardi avslutning pan julattansfirand
 fönoslos sjänganed a dan karlia julasallmen
 "Varu hälsad öftra morgonstund." När sallmens
 Sista toner färrklengad, laddén below a nöu-
 ma timmas sönn, erigan enn i tillja marersta
 skulle bege sete julottan i fjörnkän färr a där
 mä höjdis stämning i sinned fira menod a fön
 födelse — en fjörnkärd, samu pan dan tien
 mangen gäro ferdet a släje mä "Klenoane"
 släjjaföre auge enn gnestrane sjärnehemmet
 lyst a langa gaer a tända julelys i gaurana.

Skåne, Bjäre

3308

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

11
Jul-
Te edd var ditt firande lörde össe, add enn
den mar än ells tänk le pau sinna husjur
Lias ån össe smanfulan, samu lunge sinu
julatjarne, å tänken, samu fekk sitt gröda-
fad må mällkude i stället vår julandott
— enn velle nämlien visa add enn äpp-
skatta hansa tjänster Järnhusborne
förrked. ✓

Om linodling och linberedning
mm. i gamla tidens Bjärebygd.

I gamla tier va' hör odling vanli osse i vau-
ra böjder, å den va höjt vardorad såmm hem-
slöjd. Hör odling å linnväjmad ha' föllt
systad māj i långa tier i vaurt lann. Deng
gamla hemslöjd systar föllt i allmänhet inte
mar māj i dag soutra amirandena i Svarje.
Dag gamla bastoerna, såmm enn kan trāj Japan
innu pau sinna ställen e nu färri tien mar ella
menger färstörda, män da' nenga åndew ånn
gamla tier, mar bönnerna allmänt hadde hör
shår åppe i Bjäre. Hör proen såddes tillja pau
vaur-en pau väl jösslad å go jor å tånnmelien

tätt, färr den blaj hör-själlkåna finare å höred
blaj össe bätter. Nönn te feure blåmmingas-
tien barja enn å leuga höralan ned, färr de va
nakk seu vekktit add de blaj rajnt frau ogräjs
Först ve tien när fröen barja å blaj möena
skullen ruska höred, å de jock te pau de vised,
add enn rökke opp hörplanterna må rödder-
na å bant dönn te sammen i neget, samm sattes
opp i smau trava te tarres. När neger-na
vå' väl jennanterra, tjordes daj sin te gaurer
derr onn la opp dönn pau loen, å darr daj snart
revades pau enn "hör-erva", seu add hör-själlkåna
blaj fra frau fräktthylserna. De enkla re-
skaved besto i enn ånn å enn hal alen lang brä-
da, å pau den ladden pau mitten spigad am-
trent fira tånn langa langa spio, samm sadd i
raer. Seu va höred färrit å bräja ud tönut pau

einn áno, samn Koer á faur hadde odod app gráped
 pau, á darr jekk de leogai jenn te sju uger,
 rájn á nemmerdagg farr á röddas. Máir de va-
 jort, hánnades hören, D.v.s. enn bant edd
 sammen i snau meger, samn herana fjörde
 te bastoan maj, darr daj sattes app pau lareed,
 samn besto i trájstallinger, á pau daj had-
 den lajt brájja trájrebbes ella runna stakka.
 Fajna farnari-te vänster ve eno-gangen-i-sajla
 bastoan va appmurad enn ántel illsta, gatten,
 darr enn tände app enn dækti brasa, samn
 háldes ve lioe te sajnt ud pau mötten, farr ad
 megerma auden varme samn jekk app mod
 taged, skulle blaj vail jennam tarra. Ange tien
 lajda se rögen vail app jennam lureliötled-enn
 fir kanti oppning i bastoans tag. Enn Kan
 latt lanka se, add de blaj både vart á röged

därn' enge änge dåj timmana, när höred tarrdes.
 Silja nästa maren - blönn ve trautien flammie
 gaurens ajjena grebber å pigerna i föllje må
 annra anda tösar, samu mor hadde beed kam-
 må å jålpa te måj å brayda hör. Enoar arbeted
 barja, bruo daän, samu föresto tarkningen
 å höred å säjl färrsoga enu "hova hanni" pau
 bröddan färr å ta reda pau ännu höred va
 ter äkkelit tarrt, seu odd sjenerna lätt ramla
 au. Säjlade grova arbeted må hören sto
 man föllken feur må å "knäkka" hören pau daän
 stora knäkkebröddan. Denoe va inte liö dåj
 smau skavebrödderna, färr dåj va enoen bräjd
 pau enu - å seu förde dåj må skörke bröddans
 må hantao färrsedda leug - må trautjooa -
 mod landans traj, jämloppane vassa trājkanter
 samu passade inellän leugeds kanter. Pau seu

vis knötktes (bröddes) där träjartade delarna
 å linnsjällkanor, såsom va tajda öranpau laudar,
 å ramla nar pau joren såsom smiau fliser, sjeven.
 När herarna hade krasad hörren, skulle greb-
 berna skavad pau sinna skave brödder. De ar-
 beted jorde där i den udaste delen å bastoan, såsom
 kallades "brydehuset", å såsom besto åu gran-
 stajnsråoga må hallmtag. Enoc i själva bastoan
 "karrehytten" sto åu åu ^{SD} fruntimmerna, färre te-
 fället kallad "to hutt", å to nar negerna ifrau la-
 ved å kasta dömm enot grebberna, såsom södde
 i brydehuset. Må de ~~or~~ beted hadde där varilen
 brått färre å kunna henoa måj eddigo ti, färre
 de kunne enot träffa, add edd onned brydelag
 skulle kamma den fort såsom nästa da-å den
 flöj sjeverna runt åu krong brydeserna.
 — Sjevern skullen össeta vare pau

färre där skulle begärras te å brädda ånge
krägen. Pau mardenen kann mardnen te brä-
destoan å hadde måse smör å stött bröskager,
å där skars kann i trau halver, å sin brädd
huden smör på donum te grebberna. När ar-
betet va slutt, varlien ve middestien, te greb-
berna sinna brödder pau röggon å jenge hem
te gauren, å sin tjörde drängarna ella herarna,
pau gauren hem hörved, samu va brödded, å
barredd eno pau loen. Edd hant ar bete va nu
färit, å daffär kunne enn bostant middest-
maulti vå vällkammern. Don besto ve sonna
tefällen varlien å sill å pärer å risen välling
ella risengröd, nonn gang ebla sappa te återätt.
Arbetet må hören fortsattes ånge åthenidare
ude pau loen ve staktestolen, samu i van-
tia fall besto å bröddan, samu sattes pau den

Skåne
Bjäre

3308

Paul W. Gernan

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

ajne annen. Høred las pau skälleskolen å hø-
des pau engsian au denge må vänster hann å må
høren fritt hängane nar pau yllersian, å sin slo
enn høred må sjättlan seu add daj sjeven sam
södde i innu, sjelldes frau høred å ramla nar pau
loen. Da grovaste å stakkedaste hör tågerna,
sjätte falled, slo osse aw å ramla nar. Ance tien
sadd ajn å löserna må enn resstespedda å lytte
sjätte falled opp må den å ressted brannfeur add opp
å nar want ~~satt~~ resse, seu add daj sjeven, sam
södde fast innu, ramla jenn nar ressled å nar
pau loodled. Sin vrē enn sammen sjätte falled
te linn lötta, å sin va daj färja å spenga å begaj-
nades te sakkaväja å askapatta. Høred hadde
nu blajjed rajnt ifrau da grovaste hör tågerna,
men exaan de va färjt å spenga färre å nyttjas
te fina linn väjrnader, va enn trangen å färst

häjlad, samu besto i add onn v're ajt s. k. "hode"
 paw nōnna hör tages & dro den del au hör tōtten,
 Samu ente vā v'ren illo, gang paw gano, jenn am
 enn häjla, samu wa onn anjofär, tjugefira tamm
 lano a see tamm braj bräjsa, samu paw milken
 au amment enn tretti sex kvadrat lammus yta
 södde fässta järntaga, samu wa arnade pāu gen
 vis, add ajn tagg tākkte enn öppning, samu kani
 au trou frammanjeur, ella bagam seddane to-
 ga. Jennam de arbeted sjettes dā stak kedare
 blaunerna ifrau den rajna hör en. Au daj illo
 samlade blaunerna kunnēn sin spenā blag-
 gar, samu enn väjvde grova linn väjvader au
 Au jōmm smydes drängarnas linn böver, samu
 begajrades samu tier össe te tjärte böver - samu
 össe engjakk i lönen. Blaggaren begajrades
 össe te lagen te tjänstefölked, ja tell enre

te den ware delen å piernas sårka. Den de nonn
gang hände, add de va meed vart ånne löss tation,
va de ente ovanlitt, add pruntem nierna jenge
i bara sårken ude påw agarna å toe åpp pjätt
å narn sårjen skulle tjöras eng. Sårken va end-
lerti meed lang å hadde langa ärma. Enn bruo
manoa ganga sjanga å skratta ånne ar beted
å de jekk freskt angan. Ätte häck klannene
enn hör lakkana te kranse - teul lakk i vår
kranse - å seu va de fär it te å spenga å jemundes
te hus moren å grebberna påu gaur en ella möj-
lien pierna jenge ti te å spengad. Pierna
kumne fau sedda ånna te klakkari vatie ella
ellva påu kvällana å spenga, åsse sin påu åpp
ijäjn klakkari jem påu marenezz fär å mällka.
Stangenti bläi däi seu sömmeda, add däi satte
småu penga "klappa" mellån örnaleugen, seu

odd daj ente skulle lagga se i ho. När enn hör säd-
 dent, får staur en bätter sjellnaden mellan
 gammel å myte. När fruntimmerne sode å
 spånge, vte daj enn kran å krenge spenge-
 fakkens rakkade, å seu farmade daj må fle-
 ka fengra linntagerne te linntau, sånn daj-ätte
 haspades opp på enn hasp. Vinet lās sin på
 bygen i edd stort byggekarr, de grovare linnet
 angast å de finare övanpå-å på alltiho lās sin
 edd groft linne stekke "askrepalten" å sin tjäkt
 må berkeaska aller övast. Kogliitt vann slo
 nu i byggekarrad, å sin hålldes på på samma vis.
 Sånn ve enn vanli stor trätt, när enn byger
 kläjjerna. Garad tas sin opp å karrad, sjölles
 italt vann - å sin föllde enn ätte byg må sodelad.
 Ätte ditta va lingarad fär it å kläjjas på trau
 långa staga, sånn hängdes på kläjker, sånn

Södde i ställpa, när satta i joren, å daj Kalla's
 "Kriaga". Va gaurer ente färrsedd. Enä mäsöu -
 na, slas staganas mäs linn harverna på enu klö-
 verager ella edd järe. De vekktaste va emat-
 lerti, add daj grau harverna kammte å legga på
 enu plass, där solen änn vaurer kunne blega
 dömm. - Spengarad ud fördes änn vintere,
 den spengeräkkan va i livli varksamhet
 i gaurana, å de va tvänge, änn enu skulle henda
 blaj färi mäs linn oare d enon sammaren kamm,
 när väjvana sattes i gang, å flitla hännier lå'alen
 åtte ålen bajam se å den starsta linn väjvaderu,
 å sen hållde de på hjala sammaren, enu bara
 hållde opp ånge hösten å färr systema där
 hemma. När tinneräkkan blaj tana när på
 väjvana, las daj strajs åtte ud på enu grön ang
 ella ager färr änn blegning te. Änn de hande

, odd enn vājode mar' an samu va oīodvāndit
 fārī hemmed ā te enn hederli hemijft te gau-
 ren's grebber, gōrden iblōnn te kōhōlm's
 mar'kas mā'fjina linnervājvader, darr enn
 fārī'sōate sālja dōmm. Varendā husmor' va
 em'āllertī meed anjelāgen āmm odd henga grebber
 enn gang skulle kunnā jau enn pr'āktī hem-
 jft māj te de nūya hemmed, bestaenē d. a. lin-
 nēvader, vārma dāner, stāspade mā'fjār m. m.
 Idaj gamle gaurāna vājode kvenā fōllkēn alltī
 yllēr'ākker te huse's fōllk, ā sin syddes ba-
 stanta ā slids tārka klājjer darrā.
 Jau den tien va de ranlīt, odd ~~enn~~ bonnetōser
 va kammē tesammens i hemmen jānte pier-
 na, ā sin jālpste daj varannā onā ā kaurda ul-
 len. Arbeted ve daj seu kallade "kaurdejillena"
 udfōrdes alltī i rōgo ausastōerna, ā darr va

uppsladd omitt i stöan - edd stort Kar, å am-
 kreng de södde Kaurdesarna, udan grebber-
 na å pierna möjlien ajn ella annen släjtina
 te gaurstjöllked - å sin jenge daj arbeta de
 den den lia belysningen i frau en ^{fräjd} alla, sam-
 sto mitt pau gölled. Färst Klakaurdes ullen
 - ve Kaurdejillena i regel vid ull - å sin to en
 klare Klakaurder tesammen ånge vänstra
 armen ~~teulan~~ å nappa ullen i seu smau näpper
 samn möjlit å samn släpptes var pau gölled,
 darr enn fiadde bratt ud edd laoen. Sin de va
 sjött, samlas ullen i ho i jäjn å Kaurdes åmm
 smau Kaurder, samn Kånodes pau Kara Kan-
 ten. Amje fär edd tjua sönnna Kaurder vres
 sin lätt i ho te enn "Katt", samn las nar i Kared,
 å sin håll den pau ångan fär ångan. Se fär -
 höjane å stämningeri ve "Kaurdejillena"

plåjjade böjden s'ns Kara Kamma did å sj'ns
viser, s'ns "Kaur-derrisan" å prata å sj'ns
må t'oserna. Macmor bruga deu å by pau
Kaffe må brö å stängenti osse pau Kvällsma
s'ns vanlien besto i smör-mada må os t'
å Karv asse risengröd - å de va' uppslupen
å glajje. - Frammad s'ns lioss ten tarsk bouner
knerled ("fraktThylserna") pau loen farr acd
fröen skulle sjeljas ifrau fraktshalen, å sin
sålde han seu meed linnfrö, s'ns han ente
behörde te å sau nästa vaur. —

Da gamle farrstoe se pau å kurera se s'ns
närur daj blaj syga. Ait slavs meddesin va
kokkt linnfrö, å den bopajades s'ns en
varin daj å l'åsa pau kräppen, t. ek. farr
vark å annra å kammer. —

Medd.